

Ethylene Glycol Poisoning // Journal of Toxicology – Clinical Toxicology. 1999; 37(5): p. 537–560.

4. Lepik, K.J., Levy, A.R. & Sobolev, B.G. et al. Adverse drug events associated with the antidotes for methanol and ethylene glycol poisoning: a comparison of ethanol and fomepizole. // Annals of Emergency Medicine. 2009; 53: p. 439–450.

5. Sturkenboom, M.G.G., van Reike, H.M. & Uges, D.R.A. Treatment of ethylene glycol and methanol poisoning: why ethanol? // Netherlands Journal of Critical Care. 2009; 13 (6): p. 297–302.

6. Reijtsma, S.J., de Lange, D.W. & Meulenbelt, J. Ethylene glycol or methanol intoxication: which antidote should be used, fomepizole or ethanol? // The Netherlands Journal of Medicine. 2014; 72 (2): p. 73–79.

7. Welchinska, E.V. Toxicological and forensic chemistry (criminal analysis). Poisonous substances and their biotransformation. K.: PE Lopatina O.O., 2017. – 392 p.

Воробей Олена Вячеславівна,

професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ України, кандидат юридичних наук, доцент

Пелюшок Василь Георгійович,

заступник завідувача відділу почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку лабораторії криміналістичних видів досліджень Київського НДЕКЦ МВС України, доктор філософії

ХАРАКТЕРНІ ЕКСПЕРТНІ ПОМИЛКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОКУМЕНТІВ

Як відомо, висновок експерта є самостійним процесуальним джерелом доказів, що отримується в ході проведення судової експертизи. Помилковий висновок заважає створенню надійної доказової бази, а помилки експерта можуть викликати цілий комплекс негативних наслідків, серед яких: зниження якості та ефективності діяльності судового експерта; формування думки про некомпетентність та необ'єктивність працівників спеціалізованих експертних установ; необхідність проведення додаткових дій щодо усунення експертної помилки, подовження строків розслідування, судового розгляду тощо.

Слід зазначити, що експертна помилка відрізняється від завідомо неправдивого висновку експерта тим, що помилка – це результат неправильних міркувань чи дій експерта, а не свідомих, як це має місце при завідомо неправдивому висновку [3, с. 134].

Помилка судового експерта реалізується у специфічній сфері судочинства – експертній діяльності, а її суб'єктом є судовий експерт.

Експертна помилка виражається у формі письмових неправильних висновків судового експерта, які неадекватно відображають юридично значимі факти. Крім того, оскільки правильність висновку і можливість його використання як джерела доказу залежить від достовірності і допустимості матеріалів, наданих на експертизу, то можна зазначити, що джерелом помилки можуть стати також неправильні дії осіб, які беруть участь у підготовці та призначенні судової експертизи. Отже, експертною помилкою є ненавмисно неправильні судження, дії чи бездіяльність судового експерта в процесі експертного дослідження, що реалізуються у його письмових висновках через неправильне отримання і переробку інформації на рівні відчуття, сприйняття, уявлення, мислення, джерелом котрих можуть бути психічні, соціальні, біологічні якості експерта як фахівця у певній галузі судово-експертних знань [1, с. 7].

Основними об'єктивними факторами виникнення помилок є відсутність об'єктивних відомостей щодо ознак досліджуваних об'єктів та критеріїв їх оцінки, відсутність розроблених або ненадійність існуючих методик експертного дослідження, відсутність технічних засобів з достатньою чутливістю тощо. Ймовірність виникнення помилки також залежить від самого експерта, тобто від його особистісних якостей, які обумовлюють індивідуальність пізнання. Серед зазначених суб'єктивних факторів основними є: недостатня професійна компетентність експерта та недостатнє знання судовим експертом ефективних сучасних методів та методик; невміння користуватися складними технічними засобами дослідження; неправильна оцінка виявлених ознак; недбалість та поверхове дослідження тощо; особистісні риси судового експерта: невідповідний функціональний стан сенсорних органів; неординарний психічний стан; неналежний рівень організації та планування роботи тощо. Звичайно, всі зазначені фактори взаємозумовлені і діють у сукупності [2, с. 174].

У судово-технічній експертизі документів (далі – СТЕД) дуже різноманітний перелік об'єктів дослідження – це рукописні та друковані тексти, реквізити та матеріали документів, технічні засоби для виготовлення документів або внесення до них змін, а також інші. Тому дослідницька частина висновку експерта вимагає детального і складного з технічної точки зору опису об'єктів та їх ознак. Підготовка наочного ілюстративного матеріалу, що підкріплює результати експертних досліджень, також є однією з характерних особливостей висновків зі СТЕД. Але, як свідчить експертна практика, нерідко в ілюстраціях зустрічаються такі недоліки, як неправильні режими збільшення зображень, низька якість зображень, відсутність у тексті посилань на ілюстрації, що ускладнює сприйняття та розуміння виявлених експертом ознак.

Зустрічаються характерні помилки при проведенні ідентифікаційних досліджень у СТЕД. Наприклад, недостатньо

обґрунтованим буде категоричний висновок щодо співпадіння ознак відтисків печаток лише на підставі ознак особливостей розташування окремих знаків відносно вертикалі чи горизонталі, при цьому не вказуються жодні ознаки з категорії експлуатаційних дефектів, що мають найбільше ідентифікаційне значення [4, с. 42].

Щодо логічних помилок, яких припускаються експерти зі СТЕД, слід віднести невідповідність висновків поставленим питанням, що виражається у розширенні чи звуженні експертної задачі. Наприклад, ознаки незвичного розташування у документі друкованого тексту чи підпису ще не свідчать про факт монтажу.

Нерідко відсутність типової методики вирішення тієї чи іншої задачі в СТЕД зумовлено об'єктивними причинами. Так, для встановлення послідовності нанесення штрихів на місці перетину копіювальними методами потрібно враховувати властивості штрихів цих реквізитів (колір, морфологію, компонентний склад, розчинність тощо), оскільки для багатьох штрихів (наприклад, штрихів відтисків печаток (штампів), виконаних штемпельною фарбою, з чорнильними штрихами), застосування цих методів дає неоднозначні результати та призводить до великої кількості помилок [4, с. 50].

Сутність та зміст процесу СТЕД потребує від експерта розуміння реальних можливостей методик з урахуванням індивідуальної специфіки кожного об'єкту дослідження. Слід зазначити, що ґносеологічні помилки під час проведення цієї експертизи мають суб'єктивні причини, пов'язані з особистістю експерта, його досвідом, професіоналізмом та рівнем освіти. Взагалі, в СТЕД існує коло проблемних завдань, що можуть вирішити тільки спеціалісти з великим практичним досвідом роботи. Судовий експерт в цій галузі повинен не тільки мати відповідні спеціальні знання, але й мати широкий кругозір, володіти комп'ютером, знати текстові та графічні редактори, орієнтуватись у сучасній поліграфічній та копіювально-множильній техніці, її особливостях тощо.

Звичайно, що при застосуванні інструментальних методів у СТЕД з метою виключення можливості отримання невірних результатів всі прилади мають перевірятись та калібруватись, має бути визначена їх чутливість або розрізнявальна здатність щодо конкретних об'єктів.

Операційні експертні помилки у СТЕД нерідко полягають у порушенні послідовності застосування методів, невірному застосуванні засобів, отриманні неякісних порівняльних зразків тощо. Наприклад, характерною та серйозною помилкою є застосування руйнуючих методів дослідження, раніше, чим неруйнуючих. При встановленні хронологічної послідовності нанесення штрихів у документах вибір необхідної методики дослідження повинен визначатись в залежності від морфології, інтенсивності штрихів, їх хімічного складу, взаємного розташування тощо. Досконале знання переваг й недоліків того чи іншого методу, а також проведення

моделювання та експериментів дозволить при вирішенні такого виду завдань уникнути операційних помилок. Звичайно, сучасні тенденції розвитку СТЕД вимагають підвищення професійних вимог до експерта у цій галузі. Тому важливими елементами системи підвищення якості судово-експертної діяльності для подолання операційних експертних помилок є підвищення професійного рівня фахівців судово-експертних установ в межах їхньої спеціалізації (підготовка і перепідготовка, атестація).

Вирішення проблеми подальшої оптимізації діяльності судових експертів у галузі СТЕД передбачає удосконалення експертних методів і методик, їх інструментальної бази, створення сучасних судово-експертних технологій та робочих місць експерта, автоматизованих інформаційних систем, банків даних тощо.

Список використаних джерел:

1. Абрамова В.М. Експертні помилки: сутність, генезис, шляхи подолання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ : НАВС, 2005. 20 с.
2. Абрамова В.М. Поняття помилки судового експерта. *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 2002. № 3 (30). С. 172–179.
3. Дудич А.В. Відповідальність експерта у кримінальному провадженні України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2015. Випуск 30. Том 2. С. 132–136.
4. Судебная экспертиза: типичные ошибки / под ред. Е.Р. Россинской. Москва: Проспект, 2012. 302 с.

Гора Ірина Віталіївна,

головний науковий співробітник науково-організаційного центру Національної академії СБ України доктор юридичних наук, професор

ВНЕСОК ПРОФЕСОРІВ В. П. БАХІНА ТА А. В. ІЩЕНКА У СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК НАУКОВОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сьогодні перед криміналістикою стоїть важливе завдання сприяння її розробками протидії злочинності в усіх її проявах. Безумовно, що завдяки зусиллям лише криміналістів не вдасться подолати це небезпечне негативне соціальне явище, коріння якого лежить глибоко в основах існування самого суспільства. Проте навіть найменші кроки на шляху до забезпечення захисту життя, здоров'я, прав та інтересів особи, держави, суспільства будуть більш успішними, якщо борці із злочинністю користуватимуться досягненнями криміналістики й здобутками криміналістів науковців та практиків. Особливу роль для розвитку криміналістики має концептуальне осмислення теоретичних, правових й організаційних